

Милица КИСИЋ

Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет
milica.kisic.bozic@ff.uns.ac.rs

UDC: 930.22(497.11)^{”15”}

Дејана ВАСИН

Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет Пале
dejana.vasin@ff.ues.rs.ba

ПОВЕЉЕ КРАЉА ВЛАДИСЛАВА О ПРЕСЕЉАВАЊУ СРБА ИЗ ДОЊЕГ КОВИНА НА ЧЕПЕЛ

Апстракт: У пролеће 1439. године султан Мурат II је предузео поход на Деспотовину, освојио и похарао њен већи део. Циљ похода је био да се заузме и Смедерево, престоница Србије. Опсада Смедерева је трајала око три месеца, а за то време турска војска је два пута прелазила Дунав и харала по јужном Банату. Том приликом је страдао и град Ковин, те су се његови преживели житељи упустили у бекство и коначно се населили на дунавском острву Чепелу јужно од Будима, на пустом селишту цркве Светог Аврама. Краљ Владислав је настојао да своје поданике заштити у њиховом збегу и зато је у ту сврху издао три повеље 1440. године. У првој повељи се достојанственицима Угарског краљевства забрањује да угрожавају избеглице, а затим и заповеда да им омогуће несметан пролазак кроз земљу, у другој повељи краљ пресељеницима додељује селиште цркве Светог Аврама за насељавање, а у трећој им дозвољава да на поменутом месту подигну брод. Повеље садрже и друге важне податке о овом догађају, поготово што се у две повеље наводи да су те избеглице Срби, те је и ново насеље на Чепелу понело назив Мали или Српски Ковин.

Кључне речи:

Ковин, Српски Ковин, миграције, Срби, краљ Владислав.

Миграције Срба у Угарску настале су као последица све већег продора Турака на Балканско полуострво. Српско становништво се све више кретало ка северу, према пределима који су били што удаљенији од територија на које су Турци упадали, харали и на крају трајно освајали. Повлачећи се на север, Срби су почели да прелазе и Саву и Дунав и да се трајно насељавају у Угарској.¹ Иако се Доњи Ковин налазио у Угарској, пресељење Срба на Чепел било је прво веће и организовано пресељење Срба дубље у угарску територију. Оно је, као и остале сеобе Срба у Угарску, било подстакнуто турским војним акцијама. У пролеће 1439. године султан Мурат II је предузео поход на Деспотовину, освојио и похарао њен већи део. У овом походу

¹ Ивић 1929: 65–82 ; Ђирковић 1994: 314–329; Лемајић 2006: 38–44, 61–70, 74–80; Микавица, Лемајић, Васин, Нинковић 2016: 18–22.

Турци су успели да привремено освоје Смедерево, престоницу Србије. Опсада Смедерева је трајала око три месеца, а за то време турска војска је два пута прелазила Дунав и харала по јужном Банату. Тада је страдао и град Ковин, те су његови преживели житељи напустили град и након дужег лутања се населили на дунавском острву Чепелу јужно од Будима, на пустом селишту цркве Светог Аврама.² Краљ Владислав је настојао да своје поданике заштити у њиховом збегу и зато је у ту сврху издао три повеље 1440. године.³

Ове заштитне повеље које су изгнаници из Ковина овом приликом добили, имају корене у трговачким привилегијама које су раније додељиване становницима Ковина у време краља Жигмунда. Развој трговине у Ковину на доњем Дунаву може се назрети већ половином четрнаестог века. Тада имамо прве податке о Дубровачким трговцима који су ту боравили. Њихово присуство се у науци узима као поуздан показатељ постојања трговине у неком месту. Ипак, у прво време њихове појаве у Ковину су спорадичне и ретке.⁴ Живљи трговачки послови у Ковину почињу крајем 14. века. Краљ Жигмунд је у жељи да ојача одбрану подстицао развој пограничних градова. Према писању Илариона Руварца, краљ Жигмунд је Ковину издао повељу о привилегијама јануара 1396, позивајући се на раније дате привилегије том граду. У тој повељи се каже да су становници Ковина по целој Угарској ослобођени сваког ђумрука и да се нико не усуди да га од њих узима. До краја 14. века Ковин се развио у значајно трговачко насеље у коме се налазила комора соли и где се убирала тридесетнина.⁵

Вероватно су због тога Дубровчани после пустошења Митровице 1396. године своје послове преорјентисали на Ковин. Већ почетком 15. века имамо податке о њиховом парничењу. Према подацима судских комисија 1409. године је у овом граду боравило бар 15 трговаца колико их је побројано, али је несумњиво да их је било много више. И наредних година су се парничили. У споровима августа 1412. године набројана су четири представника властеле, од којих су тројица из познате породице Бобаљевић и 22-23 пучана, али их је морало бити више.⁶ Привредни живот Ковина се заснивао на низу привилегија и повластица које су овом граду давали и потврђивали угарски краљеви. Право на одржавање сајма у време празника Успења пресвете Богородице краљ Жигмунд је становницима Ковина је дао 1405, а 1412. године је уступио на коришћење пуста селишта Баваниште и Скореновац.⁷ Најшире привилегије Ковин је добио 1428. године. Тада је краљ Жигмунд повељом издатом у

² Спремић 1994: 221–222; Pertusi 1979: 348.

³ Ковинске привилегије, укључујући и три повеље о којима је овде реч, је сабрао и објавио Иштван Магдич. С обзиром да је ово издање најпотпуније, узели смо га као основ за превод и анализу повеља. (Magdics 1888: 21–25). Важно је поменути и то да је привилегија за дољеене Србе из Ковина израђена према сличној привилегији која је 1428. године додељена бугарским досељеницима на острво Рожд. (Malysz 1967: 113–125).

⁴ Тадић 1935: 42–43; Smičiklas 1915: 201–202.

⁵ Руварац 1934: 423–424; Ivánfi 1872: 160–161; Рокаи 1969: 92; *Id.* 1983: 141, 160; Динић-Кнежевић 1988: 25.

⁶ Ђирковић 1970: 82–84; Динић-Кнежевић 1986: 70, 174; Динић 1958: 15; Храбак 1980: 60; *Id.* 2006: 102–103.

⁷ Magdics 1888: 1–4; Витковић 1887: 1–5; Динић-Кнежевић 1988: 26.

Карансебешу 29. новембра 1428. године грађане Ковина ослободио плаћања пореза како личног тако и на робу, свих давања у новцу и услугама краљу и његовој комори, а посебно су ослобођењи плаћања *lucrum camere*. Села Баваниште и Скореновац, која им је раније уступио само на коришћење, сада им је дао за насељавање, уз то да поменуте привилегије важе и за будуће становнике ових села. Омогућено им је да тргују по целој земљи без ометања од стране племства и других старешина. Било је забрањено прелатима, баронима, старешинама, кастеланима, племићима, сеоским и градским судијама да им суде, да их приводе и хапсе и терају да плаћају било какве казне. У случају спора са њима, надлежан је био ковински судија, што је било врло значајно. Осим тога, добили су право лова на рибу у свим рекама и текућим водама у околини Ковина осим у забрањеним рибањацима. Добили су и право одржавања слободне тржнице без плаћања пореза сваког понедељка, уторка и среде до подне. Дозвољено им је и да старешину парохијске цркве, након смрти пређашњег, сами бирају и да им је за то довољна само потребна канонска потврда надлежног бискупа. Грађани Ковина су били дужни да чувају краљевске прелазе и капије, да дају годишње 200 либара воска. Странцима или трговцима који живе ван Ковина дозвољено је да продају тканину и вино само у време вашара у том граду, и то само на велико. Тканина се није смела продавати на меру већ искључиво у читавим котурима, а вино се није смело продавати у пинтама него у целим бачвама. Ова мера је вероватно требала да утиче на заштиту домаћих трговаца који су се углавном бавили само локалном трговином на мало.⁸ Године 1435. краљ Жигмунд је долелио Ковину *ius stapuli*. Сви трговци домаћи и страни сву своју робу која је на продају и за размену, било да она циркулишу из смера од Угарске према Србији или обрнуто, из Србије према Угарској, морали су изложити у Ковину и тамо је продати или разменити, а даље су могли само са оном робом коју овде нису успели да продају. Исто је важило и за трговце из Србије који се крећу према другим деловима Србије, те ни у том случају нису смели да се врате са истим тим стварима.⁹

У Ковину је вероватно стално било дубровачких трговаца, некад више некад мање, али се конзули и судије поново после 1412. године бирају тек 18. јануара 1430. године. Ових година су жупани ковинске жупаније наизменично били браћа Матко и Франко Таловци. Дубровачка влада се марта 1432. обраћа Матку, тада жупану Ковина, и моли га да се краљ Жигмунд заложити код папе да се дубровачким трговцима дозволи трговина са неверницима на Леванту. Априла 1435. године се поново обраћа Матку као жупану Ковина са молбом да се заузме за њихове трговце по Угарској да могу слободно по свим местима продавати и куповати робу.¹⁰

Привредни живот Ковина се развијао заснован на привилегијама које су даровали краљеви али неповољну околност за његов даљи економски живот су

⁸ Magdics 1888: 4–9; Витковић 1887: 5–10; Fejer 1844: 928–929; Динић-Кнежевић 1988: 26; Руварац 1934: 428–429.

⁹ Magdics 1888: 13–15.

¹⁰ Динић-Кнежевић, 1986: 174–175.

чинили турски упади у јужни Банат. Већ у фебруару 1438. краљ Алберт је стао у заштиту становника Ковина за које каже да су они крећући се кроз различите области угарског краљевства у потрази за основним потрепштинама или каквом другом муком натерани, долазили на поседе племића где су лоше третирани те је он настојао да их заштити од самовоље великаше и још једом потврди сва њихова права. У питању су очигледно становници Ковина који су бежали од турског харања.¹¹

Невоље за Ковин су настављене након опсаде Смедерева 1439. када су Турци два пута прешли Дунав и похарали Ковин, те велики број његових становника одвели у робље. Они који су преживели и избегли ропство напустили су Ковин и отишли према Будиму. Краљ Владислав је настојао да их заштити у њиховом збегу. Забранио је великашима да хапсе, узнемиравају и наносите штету било које врсте поменутим грађанима када се они нађу на њиховим имањима, местима наплате царине и међу њима, већ да им дозволе да са својом децом и имовином без било каквог узнемиравања и сметње мирно и спокојно посвуда бораве и задрже се где желе.¹² Ови изгнаници, махом Срби, су се на крају свог пута сместили на дунавском острву Чепел јужно од Будима на устом селишту цркве светог Аврама. Краљ Владислав им је 10. октобра 1440. доделио то земљиште и потврдио раније дате привилегије града Ковина. Дозволио је да овим Србима буде омогућено да тамо живе и да поседују земље, ливаде, воде и друга добра унутар граница нареченог села, а под истим слободама и привилегијама које су имали у граду Ковину са припадајућим селима. Тренутним и будућим жупанима овог острва је наложио да ни на који начин не осујећују Србе у њиховом доласку и боравку у овом месту.¹³ Једном новом повељом издатом истог дана краљ је дозволио новим становницима Чепела да на реци Дунаву у близини свог боравишта и унутар њихових граница подигну брод, те да га обезбеде лађама и чамцима, и да одатле лађом превозе све путнике и њихову робу и да тај брод заувек поседују.¹⁴ Овај нови Ковин је називан Горњи, Мали или Српски Ковин. Њему су додељене исте привилегије које је имао Ковин на доњем Дунаву. Краљ Владислав је у посебној повељи 1. јула 1455. потврдио ове повластице и привилегије и наложио Владиславу Горјанском, угарском палатину и жупану чепелског острва, и његовом заменику да се те повластице поштују.¹⁵ Садржај ових привилегија потврдио је поново 16. марта 1458. године краљ Матија на молбу грађана Малог Ковина, а слично је чинио и касније у више наврата. На тај начин су становници Ковина привилегије које су стекли у Ковину на доњем Дунаву пренели у своје новоосновано насеље на Чепелу.¹⁶

Што се тиче Ковина на доњем Дунаву, он се опоравио тек након Дуге војне, али није достигао пређашњи сјај. Становници Малог Ковина су још неко време одржавали везе са својим родним градом. Краљ Владислав је на молбу грађана Ковина изнова и

¹¹ Magdics 1888: 19–21

¹² *Ibid.* 21–23

¹³ Magdics 1888: 23–24; Руварац 1934: 429–430; Лудаић 1862: 57–58; Витковић 1887: 13–14.

¹⁴ Magdics 1888: 24–25; Динић-Кнежевић 1988: 28; Руварац 1934: 431.

¹⁵ Magdics 1888: 32–34.

¹⁶ Magdics 1888: 36–37; Руварац 1934: 432; Витковић 1887: 24–44; Kubinyi 1990: 141–142.

од речи до речи у новој повељи изdatoј 2. јуна 1453. године потврдио све привилегије и повластице које је својевремено овом граду био доделио краљ Жигмунд повељом од 29. новембра 1428.¹⁷

Дубровчана је изгледа у то доба још увек било у доњем Ковину, али након 1458. и догађаја везаних за борбе деспота Лазара и Михаила Силађија на подручју *побрежских градова*, они се у Ковину више не спомињу.¹⁸ Последња привилегија коју је угарски краљ издао Доњем Ковину, а којом располажемо је из 1455. године.¹⁹ Међутим, Ковин је град за који имамо сачуване најопширније и најконкретније привилегије на овим просторима. На привилегијама су инсистирали и када су напустили Ковин на доњем Дунаву и преселили се на Чепел. Новоосновани Мали Ковин је самим овим положајем био предодређен да се даље развија. Као што је поменуто у његовој близини се налазио брод који је уступљен новим становницима. Мали Ковин је убрзо израстао у значајан трг у овом делу Угарске. Његови становници су трговали са Будимом, али су одлазили и у Ердељ и на запад. Трговци из Малог Ковина се помињу на царини у Муразомбату (данас Мурска Собота у Словенији).²⁰ За осниваче Малог Ковина се изричито на више места каже да су били Срби, те су управо они свој нови дом уздигли на ниво важног трговачког места, тако да је логично претпоставити и да су се и они у Ковину на доњем Дунаву бавили трговином, а не само Дубровчани. Из тога произилази да су Срби из Ковина на доњем Дунаву су били носиоци краљевских привилегија које су пренели у Мали Ковин, што сведочи да се трговином бавило и домаће српско становништво.

Важно је напоменути да је ова миграција Срба из Ковина, прва већа организована и документована пенетрација Срба дубље у Угарску, и самим тим означава почетак једне епохе, и једне појаве која ће се наставити и узети много већег маха у наредном периоду. Њиховим стопама такође потерани од Турака кренуће и Срби из Србије и насељавати јужне пределе Угарске. То је имало за последицу промену етничке структуре јужне Угарске и отвориће пут каснијем политичком деловању Срба Пречана, најпре у Војној граници, а затим идеји историјског континуитета која ће бити симболисана Српском војводином 1848/1849, и потом непрекидном борбом за уједињење са Краљевином Србијом. Стога, поменуте три повеље краља Владислава сматрамо изузетно важним документима који сведоче о овој појави те их овом приликом дајемо на латинском језику према поменутом издању Иштвана Магдича, а затим и у преводу на српски језик како би их приближили широј читалачкој јавности.

Ulادislaus, Dei Gratia Hungariae, Poloniae, Dalmatiae etc. Rex, Lithvaniaeque princeps Supremus et Haeres Russiae etc. Fidelibus Nostris Universis et singulis, Praelatis, Baronibus, Comitibus, Castellanis, Nobilibus, ipsorumque Officialibus, item Civitatibus, Oppidis et villis liberis,

¹⁷ Magdics 1888: 25–27; Витковић 1887: 15–22.

¹⁸ Динић-Кнежевић 1986: 176.

¹⁹ Magdics 1888: 34–36.

²⁰ Kubinyi 1990: 140–145.

ipsorumque Rectoribus, Iudicibus et Villicis, nec noc Tricesimatoribus et Tributariis Nostris scilicet et Reginalibus ac aliorum quorumque, tam in Terris, quam super aquis ubilibet constitutis et existentibus, praesentibus et futuris, praesentium notitiam habituris, salutem et Gratiam. Quia fideles Nostri, Petrus Iudex ac universi Cives et Hospites Oppidi Nostri Keviensis, nunc propter metum et formidinem Saevissimorum Turcarum, tenentis propriis persecutorum, qui cum valida ipsorum potentia Partes Nostras Inferiores et ipsum Oppidum Nostrum Keviense subintrarunt vastaturi, desertis propriis ipsorum habitaculis, cum Liberis atque Bonis eorum, per Diversas Regni Nostri Partes procedendo et sub tectis aliorum divagando victum Idem ipsos Iudicem et Cives nostros ac familiares, resque et Bona eorundem, in Vestris Tenentis, Terris, Dominiis, Possessionibus, honoribusque seu Officialatibus ac Vestri in Medio Praedictarumque Tricesimarum et Tributorum Locis, ad Instantiam quorumvis arestare, seu prohiberi facere nolentes, eidem Vestrae Universitatis fidelitati firmissime praecipientes mandamus, quatenus dum et quandocunque praenotati Petrus Iudex ac Cives dictae Civitatis Nostrae Keviensis, vel eorum alter, cum dictis ipsorum Liberis ac rebus et Bonis, at praescripta Vestra Tenuta, Terras, Domina, Possessiones, Officialatus, aut Vestri in medium, dictorumque Tricesimarum et Tributorum Loca pervenerint, ex tunc eosdem vel aliquem ex ipsis, nec non familiares ac res et Bona eorundem quaecunque, ad quorumvis Instantiam arestare seu prohiberi facere aut per alium quemcunque modum impedire, preturbare seu quomodolibet damnificare, nullatenus praesumatis, ipsos ac eorum quemlibet cum praescriptis ipsorum Liberis ac Bonis et rebus, absque perturbatione et impedimento aliquo, ubique morari, stare et recedere pacifice et quiete. Si qui enim quidquam actionis vel quaestionis Contra ipsos Iudicem et Cives Nostros habent, vel se habere sperant, hi id coram Nostra Majestate Legitime prosequantur, ex parte quorum Nos Iustitiae debitaeque Satisfactionis exhibebimus complementum omni contra eos querulanti, prout dictaverit ordo Juris, secus ergo facere non ausuri in praemissis, gratiae Nostrae sub obtentu. Praesentesque post earum Lecturam semper reddi jubemus praesentanti. Datum Budae, in festo Sancti Stephani Regis, Anno Domini Millesimo Quadringentesimo quadagesimo.

Владислав, по милости Божјој краљ Угарске, Пољске, Далмације, итд, врховни поглавар Литваније и наследник Русије итд. Свим својим поданицима заједно и појединачно – прелатима, баронима, жупанима, кастеланима, племићима и њиховим службеницима, такође и слободним градовима, варошима и селима и њиховим управитељима, судијама и сељацима, исто тако и порезницима и цариницима, како мојим тако и краљичиним, и садашњим и будућим, како на копну тако и на водама, где год да постоје, а који ће прочитати ову повељу, упућујем поздрав и захвалност. Пошто су моји поданици, судија и Петар и сви грађани и гости мог града Ковина, сада због страха и ужаса пред крвоочним Турцима који су се устремили на њихова имања и који су са поприличном војном силом продрли у доњи део мог краљевства и сам Ковин са циљем да га опустоше, па су они (житељи Ковина) напустили своја станишта и са децом и материјалним добрима се упутили у разне делове мог краљевства, где под туђим кровом лутају у потрази за елементарним потрепштинама..... Не желећи да било ко и из било ког разлога хапси или спутава поменутог судију и ове моје грађане и поданике, те да не отуђује њихова добра и имовину /када се нађу/ на вашим поседима, имањима, међу вама или на местима наплате пореза и царине, најстроже вам заповедам и налажем, свима вама, да ни на који начин и ни из каквог разлога не хапсите, не спутавате, не узнемиравате и не наносите штету било које врсте поменутиим грађанима и судији Петру у приликама када се они нађу на вашим поседима, имањима, местима наплате царине и међу вама, већ да им дозволите да са својом децом и имовином без узнемиравања и сметње мирно и спокојно посвуда бораве и задрже се. Уколико неко буде имао приговор против нареченог судије или мојих грађана или помисли да има спор с њима, тај нека се по закону судски обрати Мом величанству, а ја ћу _____ сваком житељу пружити сатисфакцију и исказати му правду у складу са

законом. Не усуђујте се да, под окриљем моје милости, поступате другачије. Након читања заповедам да се повеља увек врати ономе ко ју је изложио. Издато у Будиму, на празник Светог краља Стефана, лета Господњег 1440. (20.8.1440).

Nos Uladislaus, Dei Gratia Hungariae, Poloniae, Dalmatiae, Croatiae etc. Rex, Lituaniaeque Princeps Supremus et haeres Russiae, significamus, quibus expedit Universis, quod Nos, quorum ex Officii debito interest onera portare afflictorum, eorumque Corda variis Oppressionibus tribulata pii relevaminis beneficio clementer consolari, attentis illis Tribulationibus, et afflictionibus dolendis quas Fideles nostri Rasciani, alias in Oppido nostro Kevi ac villis Balvanjos et Skronovecz vocatis, ad idem spectantibus commorantes, a saevi Turcis qui proh dolor! peccatis exigentibus grassata Partes nostras Inferiores crudeli Tyrannide vastarunt saepius post se adeo susceperunt, ut jam ab illinc miserabiliter fugati, cum Uxoribus, et prolibus, in Insula Nostra Csepel, in quodam deserto loco, prope et Circumcirca quamdam Ecclesiam in honorem Sancti Abrahami Patriarchae fundatam, ubi scilicet et antiquitus Villa fuisse dicitur, descendere, constructisque et aedificatis sibi Domibus et Habitaculis, ibidem sub illis Libertatibus, et praerogativis, quibus in dicto Oppido Kevi, et vilas ad idem Spectantibus usi fuerunt, morari, terrasque et Prata ac Aquas et alias Utilitates, intra metas ejusdem desertae Villae habitas, possidere valeant atque possint, perpetuis Successivis temporibus Universis, Salvo jure alieno, harum nostrarum vigore et Testimonio Litterarum mediante; mandamus vobis Comitibus dictae Insulae praesentibus et futuris, ne ipsos Rascianos in hujusmodi descensu et habitatione eorundem, contra formam dictae Concessionis nostrae et Libertatum eorum, praesummatis quovis modo impedire. Praesentibus perlectis Exhibeti restitutis. Datum Budae Feria Secunda proxima post Festum S. Francisci Confessoris, Anno Domini Millesimo, quadringentesimo, quadagesimo.

Ја Владислав, по милости Божјој краљ Угарске, Пољске, Далмације, Хрватске итд, врховни принцес Литваније и наследник Русије, стављам на знање свима којих се то тиче да ја, чија је дужност да поднесем терет невоља и да милостиво добротинством утехе залечим срца оних које су притисле разноврзне муке, а узевши у обзир и оне болне невоље и недаће које су снашле моје верне Србе у граду Ковину и селима Баваниште и Скореновац, а која припадају Ковину, и који су, о јада!, притерани непочинствима сурових Турака што су у више наврата тирански опустошили доње делове мог краљевства, те су се Срби одатле тужно протерани са женама и децом спустили на острво Чепел, на неко напуштено место, у чијој близини је била основана црква у част Св. патријарха Аврама, и где кажу да се у древна времена налазило село, и да су тамо подигли себи домове и пребивалишта, нека им, дакле, буде омогућено да тамо живе и да поседују земље, ливаде, воде и друга добра унутар граница нареченог села, а под истим слободама и привилегијама које су имали у граду Ковину са припадајућим селима, и то за сва будућа времена без задирања у туђе право, о чему нека сведочи ова моја повеља. Вама, садашњим и будућим жупанима овог острва налажем да ни на који начин не осујећујете Србе у њиховом доласку и боравку, а што би било у супротности са поменутом мојом привилегијом и њиховим слободама. Након читања ове повеље вратити је ономе ко ју је донео, Издато у Будиму у понедељак након празника Светог Фрање Исповедника, лета Господњег 1440. (10. октобра 1440).

Nos Uladislaus, Dei Gratia Rex Hungariae, Poloniae, Dalmatiae, Croatiae, Lituaniaeque Princeps supremus et Haeres Russiae etc. Notum facimus serie praesentium, quibus expedit universis, quod nos tum ad humillimae supplicationis instantiam fidelium nostrorum Rascianorum, quibus in insula nostra Csepel quondam terram desertam, in cuius facie ecclesia deserta in honorem S. Abraham Patriarchae fundata est, ubi et antiquitus villa fuisse dicitur, pro loco habitationis et descensus

eorum concessimus, per eos nobis porrectae, tum etiam pro utilitate sicuti eorundem, sic vicinis caeterorum Regnicolarum nostrorum, eisdem Rascianis id duximus annuendum, quibus concedimus praesentium per vigorem, ut ipsi in fluvio Danubii prope huiusmodi descensum, seu locum habitationis eorum et intra metas eorum vadum instituere, eundemque navibus et carinis fulcire, ac in eodem universos viatores et alios quoslibet homines, hinc inde cum eorum rebus et bonis navi ducere, eundemque vadum perpetuo tenere valeant et possidere, absque tamen praepjudicio juris Vadorum aliorum. Quocirca vos fideles nostros, universos mercatores, institores, viatores et alios cujusvis status homines, praesentibus affidamus et certificamus, quatenus a modo in posterum cum omnibus rebus et bonis vestris, absque formidine humana, in dicto vado soluto justae navigationes tributo, hinc inde toties quoties necesse fuerit naufretum. Et haec volumus et alio loco publice palam facto proclamari. Praesentibus perlectis exhibentibus restitutis. Datum Budae feria secunda proxima post festum S. Francisci Confessoris Anno Domini Millesimo Quadringentesimo quadragesimo.

Ја Владислав, по милости Божјој краљ Угарске, Пољске, Далмације, Хрватске итд, врховни принцепс Литваније и наследник Русије, овом повељом дајем на знање свима којих се то дотиче, да ја, а на интервенцију понизне молбе коју су ми упутили моји верни Срби којима сам већ као место боравка уступио напуштену земљу на острву Чепел, где се налази и напуштена црква, основана у част св. патријарха Аврама, и где је, кажу, у давна времена постојало село, држим дакле, да нареченим Србима ваља одобрити – што посредством ове повеље и чиним – да, како на своју, тако и на корист оближњих становника мог краљевства, на реци Дунаву у близини свог боравишта и унутар њихових граница подигну брод, те да га обезбеде лађама и чамцима, и да одатле лађом превозе све путнике и које год намернике са њиховим стварима и добрима; нека им, дакле, буде омогућено да овај брод држе и поседују од сада па навек, а ипак без нарушавања права других бродова. Стога вас, сви моји верни трговци, предузимачи, путници и који год људи, све овом повељом уверавам и потврђујем да одсад па надаље можете без икакве бојазни овде прелазити реку са свим својим стварима и добрима колико год пута то буде неопходно, а након што платите правичну надокнаду. А ово желим да јавно буде прокламовано и другде. Након што ова повеља буде прочитана, нека буде враћена доносиоцу. Издато у Будиму 10. октобра 1440.

Библиографија:

- Витковић, Г. *Прошлост, установа и споменици угарских краљевих шајкаша од 1000. до 1872*, Београд: Штампарија краљевине Србије, 1887.
- Динић, М. *Грађа за историју Београда у средњем веку II*, Београд: Историски архив Београда, 1958.
- Динић-Кнежевић, Д. „Словенски живаљ у урбаним насељима средњевијековне Јужне Угарске“, *Зборник Матице српске за историју*, 37, 1988, 7–42.
- Динић-Кнежевић, Д. *Дубровник и Угарска у средњем веку*, Нови Сад: Просвета, 1986.
- Ивић, А. *Историја Срба у Војводини*, Нови Сад: Матица српска, 1929.
- Лемајић, Н. *Српска елита на прелому епоха*, Сремска Митровица: Историјски архив Срем, Источно Сарајево: Филозофски факултет, 2006.
- Лудаић, М. „Различита стара писма која се Срба тичу“, *Србскій лѣтописъ*, 36/1, 1862, 54–61.
- Микавица, Д. Лемајић, Н. Васин, Г. Нинковић, Н. *Историја Срба у Хабзбуршкој монархији*, књ. 1, Нови Сад: Прометеј-РТВ, 2016.
- Рокаи, П. „Бродови на Дунаву и притокама на подручју јужне Угарске у средњем веку“, у: В. Чубриловић (ур.), *Пловидба на Дунаву и његовим притокама кроз векове*, Београд: Српска академија наука и уметности, 1983, 139–176.

- Рокаи, П. „Последње године балканске политике краља Жигмунда“, *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*, 12/1, 1969, 89–109.
- Руварац, И. „Прилози за повест српског народа у земљи угарској“, у: Н. Радојчић (ур), *Зборник Илариона Руварца*, књ 1, Београд: Српска краљевска академија, 1934, 417–446.
- Спремић, М. *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба*, Београд: Српска књижевна задруга, 1994.
- Тодић, Ј. *Писма и упутства дубровачке републике I*, Београд: Српска краљевска академија, 1935.
- Ђирковић, С. „Прилози за историју Ковина у средњем веку“, *Зборник Матице српске за историју*, 1, 1970, 83–86.
- Ђирковић, С. *Кретања према северу*, Историја српског народа II, Београд: Српска књижевна задруга, 1994.
- Храбак, Б. „Дубровчани у Угарској и њихове везе са Београдом и Србијом“, *Годишњак града Београда*, 27, 1980, 57–60.
- Fejer, G. *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis X-6*, Buda: Typogr. Regiae Universitatis Ungaricae, 1844.
- Hrabak, B. „Dubrovačke naseobine i poslovne stanice u Ugarskoj do 1526. godine“, у: S. Gavrilović (ur.), *Balkan i Panonija kroz istoriju*, Novi Sad: Filozofski fakultet, Odsek za istoriju, 2006, 99–114.
- Ivánfi, E. „Keve vármegye eméleke“, *Századok*, 1872, 5, 149–174.
- Kubinyi, A. „Urbanisation in the east-central part in medieval Hungary“, in: L. Gerevich (ed.), *Towns in medieval Hungary*, Budapest: Akadémiai Kiadó, 1990, 103–151.
- Magdics, I. *Ráczkevei Okmánytár*, Székesfehévár: Számmer Kálmán Vörösmarty czimü Könyvnyomdája, 1888.
- Malysz, E. ‘Une colonie Bulgare a proximite de Bude au moyen age’, *Studia Slavica*, 13, 1967, 113–125.
- Pertusi, A. ‘La situazione dell’ Europa orientale dopo la caduta di Smederevo (1439) in una lettera inedita di fra Bartolomeo di Giano’, in: I. Dujčev (ed.), *Byzance et les Slaves. Etudes de Civilisation*, Paris: Association des amis des études archéologiques des mondes byzantino-slaves et du christianisme oriental, 1979, 337–372.
- Smičiklas, T. *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, sveska XIII*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1915.

MILICA KISIĆ

University of Novi Sad, Faculty of Philosophy

DEJANA VASIN

University of East Sarajevo, Faculty of Philosophy

**THE CHARTERS OF KING VLADISLAV
ON THE MIGRATION OF SERBS FROM LOWER KOVIN TO CHEPEL**

Summary

In the spring of 1439, the Ottoman sultan Murad II organized a military campaign on Serbian Despotate, conquering and plundering most of its territory. The aim of the campaign was to take over Serbia's capital Smederevo. The siege of Smederevo lasted for approximately three months, enabling the Turkish army to cross the Danube on two occasions, desolating the territory of Southern Banat. The town of Kovin was also devastated in these operations, which forced its inhabitants who survived this devastation to flee to the north. After a long wandering they finally settled on the Danube island of Chepel south of Buda, in a deserted village near the church of St. Abraham. In order to protect his subjects in their misfortune, King Vladislav issued three charters in the 1440. According to the first chart, the Hungarian nobles are banned from oppressing refugees, and they are also commanded to allow them to move freely across the country. The second chart grants them the land near St. Abraham Church to settle on, and by the third one king allowed them to have ferryboat near their settlement. The Charts also contain other important information about this migration, including the fact that aforementioned refugees were Serbs, so the new settlement on Chepel was named Little or Serbian Kovin.

These protective Charts, which were granted to the exiles of Kovin, have roots in the commercial privileges, previously donated to the inhabitants of Kovin in the time of King Sigismund. At that time Kovin was also inhabited by the merchants from Dubrovnik, the most active merchants on the territory of Serbia and southern Hungary in the Middle Ages.

This migration of Serbs from Lower Kovin is the first organized and documented penetration of Serbs deeper into Hungary, and therefore marks the beginning of a phenomenon that will continue, becoming more frequent in the later period. The Serbs from Serbia, also driven by the Turks, would follow their way and settle at the southern regions of Hungary. The result of this process was a change in the ethnic structure of Southern Hungary that would open the way to the later political activity of the Serbs in Hungary, at the Military Border at first and then later in Serbian Vojvodina. Therefore, the aforementioned charts are considered to be rather important documents depicting that phenomenon. The charts are presented in Latin, according to the edition of Istvan Magdic, followed by their translation into Serbian, thus becoming more susceptible and useful.

Keywords: Kovin, serbian Kovin, migration, Serbs, King Vladislav.